

ks. Jan Szczyh

Historia formularza mszalnego uroczystości Wszystkich Świętych

Cześć oddawana świętym „jest najbardziej starożytną praktyką kościelną osadzoną w Piśmie Świętym (por. Dz 7, 54–60; Ap 6, 9–11; 7, 9–17) i potwierdzoną w sposób pewny od pierwszej połowy II wieku”¹. Początkowy kult świętych był mocno zakorzeniony w ówczesnych zwyczajach żałobnych i dotyczył wyłącznie męczenników. Począwszy od IV wieku, kiedy zakończyły się prześladowania Kościoła, chrześcijanie zaczęli praktykować także inne formy naśladowania Chrystusa. Odtąd oddawano cześć dziewicom, które poświęciły się Panu, ascetom, żyjącym w beżeństwie, biskupom, niezłomnym świadkom Chrystusowej Ewangelii². Świetlane postacie bohaterów wiary skrzętnie odnotowywano w specjalnych kalendarzach i pierwotnych martyrologiach, by w ten sposób skutecznie celebrować ich pamięć w poszczególnych Kościołach lokalnych.

Początki dzisiejszego święta Wszystkich Świętych znajdują się na Wschodzie, gdzie już w IV stuleciu miejscowe wspólnoty chrześcijan obchodziły zbiorowe wspomnienia Wszystkich Męczenników³. Wspomniane celebracje wpłynęły także na rozwój kolektywnego kultu świętych w Kościele Zachodnim, gdzie z biegiem czasu ustabilizowała się dzisiejsza uroczystość Wszystkich Świętych. Dzieje tego święta można sprowadzić do następujących etapów:

– konsekracja rzymskiego Panteonu ku czci Dziewicy Maryi i wszystkich męczenników (609)

– dedykacja oratorium w watykańskiej bazylice św. Piotra na cześć wszystkich Świętych (741)

– przeniesienie święta Wszystkich Świętych na dzień 1 listopada (835).

Tak utrwalona uroczystość na przestrzeni wieków wzbogaciła się także w treść teologiczno-pastoralną, czego dowodzi rozwój własnych tekstów

¹ Kongregacja do spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*, Poznań 2003, nr 208.

² Zob. H. Fros, *Pamiętając o mieszkańcach nieba*, Tarnów 1994, s. 57–60.

³ Zob. A. Adam, *L'anno liturgico. Celebrazione del mistero di Cristo*, Torino 1987, s. 236.

liturgicznych tegoż obchodu. Podejmijmy zatem próbę prześledzenia ewolucji formularza liturgicznego uroczystości, którego obecnie używa Kościół dla odnośnej celebracji eucharystycznej.

Formularze liturgiczne przed soborem trydenckim

W omawianiu historii tekstów formularzy liturgicznych uroczystości *Omnium Sanctorum* jeszcze przed reformą trydencką koniecznym będzie zatrzymać się nad poszczególnymi etapami historycznego rozwoju samej uroczystości. W ten sposób wyraziściej dostrzeże się zależność między rozwojem kolektywnej czci świętych a właściwymi tekstami liturgicznymi.

Pierwotne świadectwa liturgiczne dotyczące wspólnotowego kultu świętych na Zachodzie sięgają VII wieku, co potwierdza starożytny lekcjonarz rzymski *Comes*, należący do Kodeksu z Würzburga. Istotnie, w niedzielę *post Pentecostem* czytamy: *Dominica in natali Sanctorum*⁴. Zgodnie z pozostałymi wskazówkami tegoż źródła liturgicznego lektura biblijna na ten dzień miała być wzięta z księgi Apokalipsy: „In diebus illis vidi ostium apertum in caelo et ecce turba magna quam denumerare nemo poterat usq. Deo nostro in secula seculorum amen”. Chodzi więc o tekst Ap 7, 9–12.

Z tegoż *Comes*, jak też z *Das Römische Capitulare evangeliorum* pochodzą inne świadectwa odnoszące się do liturgicznych początków analizowanego święta. W dniu *Feria VI* podczas oktawy Wielkanocy, kiedy celebrowano liturgię na cześć męczenników (*ad Martyres*), znajdujemy wskazówki co do czytań biblijnych danego dnia: „scd. Matth. CCCLVI (28, 16–20). Undecim discipuli abierunt in Galilaeam usq. ad consummationem saeculi”⁵.

Przytoczone dane, pomimo iż są jeszcze odległe od bogatych tekstów późniejszej uroczystości Wszystkich Świętych, pomagają jednak lepiej zrozumieć, jak rozwijały się formularze liturgiczne omawianego wspomnienia.

Ważnym etapem w ewolucji liturgii *Omnium Sanctorum*, jak już wspomniano, była konsekracja Panteonu ku czci Maryi Dziewicy i wszystkich męczenników (*S. Maria ad Martyres*) w 609 roku. Chociaż dokumentacja tekstów liturgicznych dotyczących zarówno konsekracji świątyni, jak i jej obchodów rocznicowych znajduje się w różnych źródłach liturgicznych, jednak ich znaczenie w biblijno-euchologicznym kształtowaniu uroczystości należy uznać za

⁴ Zob. D. G. Morin, *Le plus ancien Comes ou Lectionnaire de l'Eglise romaine*, „Revue bénédictine” 27 (1910), s. 58.

⁵ Zob. D. G. Morin, *Liturgie et basiliques de Rome au milieu du VII siècle d'après les listes d'Evangelies de Würzburg*, „Revue bénédictine” 28 (1911) s. 305; Th. Klauser, *Das Römische Capitulare evangeliorum*, Münster 1972, s. 150.

drugorzędne⁶. Powyższe stwierdzenie uzasadnia choćby fakt, iż z biegiem czasu świętowanie rocznicy konsekracji Panteonu zostało zaniechane⁷.

Wspólnotowy kult wszystkich świętych widocznie rozwinie się i nabierze jeszcze bardziej oficjalnego charakteru wskutek dedykacji w 741 roku jednego z oratoriów bazyliki św. Piotra na cześć wszystkich świętych z całego świata. Wówczas też ku ich uczczeniu papież Grzegorz III zarządził codzienne sprawowanie mszy świętej w tejże kaplicy⁸. Obowiązek takiej celebry spoczął na jednym z kapłanów, odbywających tygodniowy dyżur, który po mszy świętej przy grobie św. Piotra powinien odprawić jeszcze jedną mszę świętą we wspomnianym oratorium⁹. Tenże Papież ułożył także odpowiednie do tej liturgii modlitwy, które znajdujemy w *Liber Pontificalis*:

Concede quaesumus, omnipotens Deus, ut sancta Dei genitrix santique tui apostoli et omnes sancti martyres et confessores perfectique tui iusti nos ubique laetificent, ut dum eorum merita recolimus, patrocinia sentiamus; p. d. n.

Super oblatis: Quaesumus, Domine, placare muneribus; et intercedentibus sanctis suis a cunctis nos defende periculis; per d. n.

Et infra actionem: Inprimis gloriosae semper virginis Mariae genitricis Dei et domini nostri Iesu Christi et beatorum apostolorum ac martyrum tuorum Petri et Pauli, et quae sequuntur usque et omnium sanctorum tuorum, set et diem natalicium celebrantes sanctorum tuorum martyrum ac confessorum, perfectorum iustorum, quorum solemnitas hodie in conspectu gloriae tuae celebratur, quorum meritis precibusque concedas.

Et ad completa: Sumpsimus, Domine, sanctorum tuorum solemnia celebrantes, caelestia sacramenta; praesta, quaesumus, ut quod temporaliter gerimus aeternis gaudiis consequamur; per d. n.¹⁰

Z biegiem czasu szczególny wpływ na rozwój formularzy liturgicznych omawianego święta miał anglosaski uczyony Alkuin († 804). Z powodu czci, jaką sam gorliwie otaczał świętych, zebrał on 21 formularzy mszalnych, wśród których znajduje się również *Missa in honore omnium sanctorum*¹¹. Tenże Alkuin jest uważany ponadto za autora tekstów euchologijnych dwóch mszy na cześć Wszystkich Świętych, które można znaleźć w *Sacramentarium Gregorianum Hadrianum*: jedna z 31 października, *in vigilia omnium*

⁶ Według danych P. Jounela teksty biblijne rocznicy konsekracji Panteonu odnoszą się raczej do obrzędów dedykacji świątyni, natomiast formuły euchologijne dotyczą męczenników – zob. P. Jounel, *Le culte collectif des saints à Rome du VII au IX siècle*, „Ecclesia Orans” 6 (1989) 286.

⁷ Zob. tamże, s. 286.

⁸ Zob. *Le Liber Pontificalis*, texte, introduction et commentaire par L. Duchesne, t. 1, Paris 1955, s. 417.

⁹ Zob. tamże, s. 422.

¹⁰ Tamże; zob. też P. Jounel, *Le culte collectif des saints à Rome*, art. cyt., s. 288.

¹¹ Zob. tamże, s. 290. Teksty tej mszy znajdują się w *Sacramentarium Gregorianum* – zob. *Le Sacramentaire Grégorien. Ses principales formes d'après les plus anciens manuscrits*, édition comparative [par] J. Deshusses, t. 2: *Textes complémentaires pour la messe*, Fribourg 1979, n. 1865–1869.

sanctorum, i druga, z 1 listopada, *in natale omnium sanctorum*¹². Ponizej prezentujemy wspomniany formularz euchologiczny omawianego święta¹³:

KALENDIS NOVEMBRIS NATALE OMNIUM SANCTORUM

Omnipotens sempiterna deus qui nos omnium sanctorum merita sub una tribuisti celebrata venerari, quaesumus ut desideratam nobis tuae propitiationis abundantiam multiplicatis intercessoribus largiaris. Per.

Super oblata. Munera tibi domine nostrae devotionis offerimus, quae et pro cunctis tibi grata sint honore iustorum, et nobis salutaria te miserante reddantur. Per.

Praefatio. VD ae. d. Clementiam tuam suppliciter obsecrantes, ut cum exultantibus sanctis in caelestis regni cubilibus gaudia nostra coniungas, et quos virtutis imitatione non possumus sequi, debitae venerationis contingamus effectum. Per christum.

Ad complendum. Da quaesumus domine fidelibus populis omnium sanctorum semper veneratione laetari, et eorum perpetua supplicatione muniri. Per.

Super populum. Omnipotens sempiterna deus qui nos omnium sanctorum tuorum multiplici facis celebrata gaudere, concede quaesumus ut sicut illorum commemoratione temporalis vitae gratulamur officio, ita perpetuo laetemur aspectu. Per¹⁴.

Z omawianego okresu (przełom VIII i IX wieku) pochodzi inny formularz liturgiczny dotyczący omawianej uroczystości, który z kolei słusznie jest uważany za jeszcze bogatszy, gdyż zawiera informacje na temat lekcjonarza mszalnego. Teksty modlitw tego formularza, znajdujące się w *Liber sacramentorum Augustodunensis* nn. 2026–2028, są następujące:

Deus qui nos beate Mariae semper virginis et beatorum apostolorum martyrum confessorum virginum. atque omnium simul sanctorum continua letificas solemnitate: presta quaesumus ut quos cotidiano veneramur officio. etiam pie conversacionis semper sequamur exemplo: per.

Presta nobis domine quaesumus intercedentibus omnium sanctorum tuorum meritis ut que ore contingimus puro corde capiamus. per.

Fac nos domine deus sanctae Mariae semper virginis subsidiis. adtolli. et gloriosa beatorum apostolorum martyrum confessorum adque virginum omnium simul sanctorum proteccione defendi. ut dum eorum pariter cotidie festa celebramus. eorum pariter cotidie ab omnibus adversis protegamur auxilio: per¹⁵.

Po modlitwach następują teksty biblijne, należące do świątecznej liturgii danego dnia. Najpierw tekst księgi Apokalipsy 21, 2–5a, zatytułowany *Incipit lectio libri Apocalipsis Iohannis Apostoli*, później fragment z Ewangelii św. Łukasza 19, 1–10, pod tytułem *Sequentia sancti evangelii secundum*

¹² Zob. P. Jounel, *Le culte collectif des saints à Rome*, art. cyt., s. 290. Na temat formularzy tych mszy zob. *Le Sacramentaire Grégorien*, dz. cyt., nn. 3647–3656.

¹³ Sakramentarz Gregoriański zawiera jeszcze inną mszę: *In natalicis omnium sanctorum*, której autorstwo jest przypisywane Alkuinowi – zob. *Le Sacramentaire Grégorien*, dz. cyt., n. 3657–3663.

¹⁴ *Sacramentarium Gregorianum Hadrianum*, nn. 3652–3656.

¹⁵ *Liber sacramentorum Augustodunensis*, edidit O. Heimig, Turnholti 1984 (Corpus Christianorum. Series Latina, 159B). Trzeba zaznaczyć, że wspomniane dzieło jest także znane jako *The Phillipps Sacramentary*.

Lucam¹⁶. W następnej części *Liber sacramentorum Augustodunensis* zawiera teksty *Gloria* i *Credo*, przepisane dla omawianej uroczystości¹⁷.

W historyczno-liturgicznej prezentacji mszy świętej z Wszystkich Świętych należy wspomnieć także inne świadectwa liturgiczne, pochodzące z IX–XI stuleci i zamieszczone w opracowaniu Placide Bruylantsa. W swym dziele *Les oraisons du Missel Romain* autor opisuje niektóre średniowieczne manuskrypty, w których można znaleźć teksty euchologiczne święta *Omnium Sanctorum*¹⁸.

Przedstawiając rozwój formularza mszalnego uroczystości Wszystkich Świętych przed soborem trydenckim, nie można pominąć również tzw. Mszału Kurii Rzymskiej (pierwsza połowa XIII wieku)¹⁹. Również w tym źródle liturgicznym znajdują się dwa formularze interesującego nas święta: *In vigilia Omnium Sanctorum* i *In festa Omnium Sanctorum*²⁰; obydwa, oprócz incypitów poszczególnych oracji, zawierają także wskazania odnośnie do czytań biblijnych.

Wspomniany mszał z XIII wieku stworzył podwaliny dla innej księgi liturgicznej, mianowicie dla *Missale Romanum (editio princeps)*, wydanego drukiem w 1474 roku²¹. Dłatego w studium liturgii Wszystkich Świętych

¹⁶ Zob. *Liber sacramentorum Augustodunensis*, dz. cyt., nr 2028. Według opinii P. Jounela te lektury mogą być pozostałością (echem) obrzędów dedykacji Panteonu – zob. P. Jounel, *Le culte collectif des saints à Rome*, art. cyt. s. 290.

¹⁷ Zob. *Liber sacramentorum Augustodunensis*, dz. cyt., nr. 2029–2030. Obecność *Gloria* i *Credo* w porządku mszy świętej tego święta zostanie potwierdzona jeszcze przez manuskrypt z XIII wieku pochodzący z Sion – zob. *L'Ordinaire de Sion. Étude sur sa transmission manuscrite, son cadre historique et sa liturgie*, [red.] F. Huot, Fribourg 1973, s. 603 (*Spicilegium Friburgense*, 18).

¹⁸ Zob. *Les oraisons du Missel Romain. Texte et histoire*, [red.] P. Bruylants, t. 1, Louvain 1952, s. 158–159 (*Etudes Liturgiques*, 1).

¹⁹ Wiadomości bardziej konkretne co do tego mszału znajdujemy w opracowaniu C. Folsoma, *I libri liturgici romani*, [w:] *Scientia Liturgica*, direzione di A. J. Chupungco, t. 1: *Introduzione alla liturgia*, Casale Monferrato 1998, s. 286–288.

²⁰ Treść przywołanych formularzy znajduje się w dziele S. J. P. Van Dijka, *Sources of the Modern Roman Liturgy*, t. 2, Leiden 1963, s. 302–303.

²¹ Zob. C. Folsom, *I libri liturgici romani*, dz. cyt., s. 288. Tekst tego mszału jest osiągalny poprzez wydanie krytyczne Roberta Lippego – zob. *Missale romanum Mediolani 1474*, ed. by R. Lippe, t. 1: *Text*, London 1899 (Henry Bradshaw Society, 17), t. 2: *A collation with other editions printed before 1570. Indices*, by H. A. Wilson, London 1907 (Henry Bradshaw Society, 33). Pierwszy z tych tomów zawiera edycję krytyczną egzemplarza Biblioteki Ambrojańskiej z Mediolanu, w drugim zaś znajdują się teksty porównawcze innych wydań mszału z Mediolanu powstałych przed 1570 rokiem. Zaznaczyć trzeba także, że w 1996 roku wydano edycję fotograficzną *Missale Romanum* z 1474 roku – zob. *Missalis romani editio princeps. Mediolani anno 1474 prelis mandata. Reimpressio vaticani exemplaris introductione aliisque elementis aucta, curantibus A. Ward & C. Johnson*, Roma 1996 (*Bibliotheca „Ephemerides liturgicae”*. Subsidia. Instrumenta liturgica quarreriensis, 3).

koniecznym jest przytoczenie tekstów mszalnych uroczystości pochodzących także z tego mszału.

Gaudeamus omnes in domino diem festum celebrantes sub honore sanctorum omnium de quorum solenitate gaudet angeli et collaudant filius dei.

Ps. Exultate iusti in domino rectos decet collaudatio.

V. Gloria.

Omnipotens sempiterne deus. qui nos omnium sanctorum tuorum merita. sub una tribuisti celebritate venerari. quesumus. ut desiderata nobis tue propitiationis habundantia. multiplicatis intercessoribus largiaris. Per.

Lectio libri Apocalypsis beati Joannis Apostoli

In diebus illis. Ecce ego Iohannes vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis. habentes signum dei vivi. Et clamavit voce magna quatuor angelis. quibus datum est nocere terre et mari dices. Nolite nocere terre et mari. neque arboribus quo adusque signemus servos dei nostri in frontibus eorum. Et audivi numerus signatorum centumquadragintaquatuor millia signati. ex omni tribu filiorum Ysrael. Ex tribu iuda duodecim millia signati. Ex tribu ruben. duodecim millia signati. Ex tribu gaad. duodecim millia signati. Ex tribu asser. duodecim millia signati. Ex tribu neptalim. duodecim millia signati. Ex tribu manasse. duodecim millia signati. Ex tribu symeon. duodecim millia signati. Ex tribu levi. duodecim millia signati. Ex tribu ysachar. duodecim millia signati. Ex tribu zabulon. duodecim millia signati. Ex tribu yoseph. duodecim millia signati. Ex tribu beniamin duodecim millia signati. Post hec vidi turbam magnam. quam dinumerare nemo poterat. ex omnibus gentibus. et tribubus. et populis. et linguis. stantes ante thronum. in conspectu agni amicti stolis albis. et palme in manibus eorum. Et clamabat voce magna dicentes. Salus deo nostro qui sedet super thronum et agno. Et omnes angeli stabant in circuitu throni. et seniorum. et quatuor animalium. Et ceciderunt in conspectu throni in facies suas. et adoraverunt deum dicentes amen. Benedictio et claritas. et sapientia et gratiarum actio. honor virtus et fortitudo deo nostro in secula seculorum amen.

Graduale

Timeate dominum omnes sancti eius. quoniam nihil deest timetibus eum.

V. Inquirentes aures dominum non deficient omni bono.

Alleluia

V. Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis. et ego reficiam vos.

Alleluia.

V. Hec est vera fraternitas que vincit mundi crimina. xpm secuta est. inclita tenet regna celestia.

Sequentia sancti Evangelii Videns Iesus turbas ascendit in montes. Require in com. plurimorum martirum.

Offertorium Iustorum anime in manu dei sunt et non tanget illos tormentum mortis. visis oculis insipientium mori illi autem sunt in pace.

Secreta Munera tibi domine nostre devotionis offerimus que et pro cunctorum tibi grata sint honore iustorum. et nobis salutaria te miserante redat. Per.

Communio Beati mundo corde quoniam ipsi deum videbunt beati pacifici quoniam filii dei vocabuntur beati qui persecutiones patiuntur propter iustitiam quoniam ipsorum est regnum celorum.

Postcommunio Da quesumus domine fidelibus populis omnium sanctorum tuorum semper veneratione letari. et eorum perpetua supplicatione muniri. Per²².

²² Przytoczony formularz liturgiczny mszy z dnia Wszystkich Świętych pochodzi z wydania fotograficznego *Missale Romanum 1474* – zob. *Missalis Romani editio princeps mediolani anno 1474 prelis mandata...*, dz. cyt., s. 307–308.

Bez zbędnego wchodzenia w szczegółową analizę tekstów liturgicznych czy to z mszału z XIII wieku, czy to z *Missale Romanum* wydanego w 1474 roku, trzeba wyraźnie stwierdzić, iż począwszy od XIII stulecia formularz mszalny na święto Wszystkich Świętych jest już dobrze określony i utrwalaony tak pod względem tekstów biblijnych, jak i eucharystycznych.

Prześledzenie ewolucji formularzy mszy świętej *Omnium Sanctorum* przed soborem trydenckim pozwala na stwierdzenie, że oficjalna liturgia omawianego święta stabilizowała się w ściślejszej relacji z rozwojem wspólnotowego kultu świętych na Zachodzie, odpowiadając jednocześnie poszczególnym etapom ewolucji ksiąg liturgicznych jako takich. Przytoczone w tym kontekście świadectwa liturgiczne jasno ukazują, że stabilizacja omawianych tekstów mszalnych była stopniowa i bardzo naturalna, co też zewnętrznie się podczas reform trydenckich.

Formularz mszalny z *Missale Romanum* Piusa V

Sobór trydencki, zwołany w 1545 roku, zajął się sprawami liturgii na swej XXV sesji (1562–1563), czego skutkiem była m.in. promulgacja nowego mszału w 1570 roku, dokonana przez papieża Piusa V (1566–1572)²³. Po reformie Piusa V *Missale Romanum* był kilkakrotnie modyfikowany, aż do 1962 roku, kiedy to została wydana jego ostanía wersja przed Soborem Watykańskim II.

Wobec powyższego w niniejszym opracowaniu zostaną przytoczone teksty mszy świętej z dnia Wszystkich Świętych po reformie trydenckiej właśnie z tej edycji²⁴. W ten sposób łatwiej dostrzeże się wszystkie zmiany, które miały zaistnieć wskutek postanowień Soboru Watykańskiego II.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM I classis

Antiphona ad Introitum Gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes sub honore Sanctorum omnium: de quorum solemnitate gaudent Angeli, et collaudant Filium Dei. Ps. 32, 1 Exultate, iusti, in Domino: rectos decet collaudatio.

V Gloria Patri.

Oratio Omnipotens sempiterna Deus, qui nos omnium Sanctorum tuorum merita sub una tribuisti celebritate venerari: quaesumus; ut desideratam nobis tuae propitiacionis abundantiam, multiplicatis intercessoribus, largiaris. Per Dominum.

Lectio libri Apocalypsis beati Joannis Apostoli Apoc. 7, 2–12

In diebus illis: Ecce ego Ioannes vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: et clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terrae

²³ Zob. *Missale Romanum. Editio princeps (1570)*, ed. anastatica, introduzione e appendice a cura di M. Sodi, A. M. Triacca, Città del Vaticano 1998 (Monumenta Liturgica Concilii Tridentini, 2).

²⁴ Zob. *Missale Romanum ex decreto SS. Concilii Tridentini restitutum Summorum Pontificum cura recognitum*, Città del Vaticano 1962, s. 702–703.

et mari, dicens: Nolite nocere terrae et mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum. Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor milia signati, ex omni tribu filiorum Israël. Ex tribu Juda duodecim milia signati. Ex tribu Ruben duodecim milia signati. Ex tribu Gad duodecim milia signati. Ex tribu Aser duodecim milia signati. Ex tribu Nephtali duodecim milia signati. Ex tribu Manasse duodecim milia signati. Ex tribu Simeon duodecim milia signati. Ex tribu Levi duodecim milia signati. Ex tribu Issachar duodecim milia signati. Ex tribu Zabulon duodecim milia signati. Ex tribu Joseph duodecim milia signati. Ex tribu Benjamin duodecim milia signati. Post haec vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis: stantes ante thronum, et in conspectu Agni, amicti stolis albis, et palmae in manibus eorum: et clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, et Agno. Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, et seniorum, et quatuor animalium: et ceciderunt in conspectu throni in facies suas, et adoraverunt Deum dicentes: Amen. Benedictio, et claritas, et sapientia, et gratiarum actio, honor, et virtus et fortitudo Deo nostro in saecula saeculorum. Amen.

Graduale Ps. 33, 10 et 11

Time te Dominum, omnes Sancti eius: quoniam nihil deest timentibus eum.

¶ Inquirentes autem Dominum, non deficient omni bono.

Alleluia, alleluia V. Matth. 11, 28

Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis: et ego reficiam vos. Alleluia.

Sequentia sancti Evangelii secundum Matthaem Mt. 5, 1–12

In illo tempore: Videns Iesus turbas, ascendit in montem, et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, et aperiens os suum, docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati estis cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos, mentientes, propter me: gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis.

Credo

Ant. ad Offertorium Sap. 3, 1–2 et 3

Iustorum animae in manu Dei sunt, et non tanget illos tormentum malitiae: visi sunt oculis insipientium mori: illi autem sunt in pace, alleluia.

Secreta Munera tibi, Domine, nostrae devotionis offerimus: quae et pro cunctorum tibi grata sint honore iustorum, et nobis salutaria, te miserante, reddantur. Per Dominum.

Ant. ad Communionem Mt. 5, 8–10

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur: beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum.

Postcommunio Da, quaesumus, Domine, fidelibus populis omnium Sanctorum semper veneratione laetari: et eorum perpetua supplicatione muniri. Per Dominum²⁵.

²⁵ W poprzednich wydaniach mszału po tekstach formularza znajduje się jeszcze następująca rubryka: *Infra Octavam Missa ut in Festo, et pro Orationibus juxta diversitatem Temporum assignatis, dicitur 2^a Oratio de Spiritu Sancto, 3ª contra persecutores Ecclesiae, vel pro Papa – zob. Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum S Pii V Pontificis Maximi jussu editum aliorum Pontificum cura recognitum a Pio X reformatum et SSMI D. N. Benedicti XV auctoritate vulgatum, Romae 1921, s. 599. O źródłach liturgicznych poszczególnych formuł eucharystycznych tego formularza zob. A. Hollaardt, *La Toussaint: son histoire, sa liturgie*, „Questions liturgiques” 80 (1999), s. 103.*

Trzeba jeszcze dodać, iż w mszale z 1962 roku, podobnie jak w jego poprzednich edycjach, bezpośrednio po tekstach na 1 listopada znajduje się formularz eucharystyczny mszy świętej wotywniej ku czci Wszystkich Świętych²⁶.

Zacytowane teksty liturgiczne epoki trydenckiej, dotyczące świątecznego wspomnienia Wszystkich Świętych, ukazują wyraźnie, iż pomimo dokonanych reform soboru trydenckiego ich treść pozostaje wielce zbliżona do formularzy mszalnych z okresu poprzedniego, mianowicie do tych, które pochodzą z XIII–XV stulecia.

Teksty mszy świętej w Mszale Pawła VI

Sobór Watykański II (1962–1965), pochyłając się nad sprawami liturgii świętej, w 1963 roku promulgował pierwszy dokument soborowy *Sacrosanctum Concilium*²⁷. Wobec duszpasterskiego charakteru reformy liturgii decyzją papieża Pawła VI w 1970 roku zostaje wydany nowy *Missale Romanum*²⁸. Ta księga liturgiczna będzie wydana jeszcze w 1975 roku²⁹ oraz w roku 2002³⁰; obydwie edycje zawierają pewne zmiany i nowe teksty odnośnie do swej *editio typica*³¹.

Owoce reform jest także fakt, iż nowy mszał w swych formularzach mszalnych nie zawiera już więcej lektur biblijnych, stąd zrodziła się potrzeba wydania *Lekcjonarza* jako osobnej księgi³². Zgodnie z nowym *Ordo lectionum Missae*, wydanym najpierw w 1969 roku³³, a potem ponownie w 1981³⁴,

²⁶ Zob. *Missale Romanum ex decreto SS. Concilii Tridentini...*, dz. cyt., s. 704–705.

²⁷ Sobór Watykański II, konst. *Sacrosanctum Concilium*, AAS 56 (1964), s. 97–134.

²⁸ *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritatis Pauli PP. VI promulgatum*, Città del Vaticano 1970. Co do jego promulgacji zob. AAS 62 (1970), s. 554; „Notitiae” 6 (1970), s. 169.

²⁹ *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritatis Pauli PP. VI promulgatum*, Città del Vaticano 1975².

³⁰ *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritatis Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*, Città del Vaticano 2002³.

³¹ Dla informacji odnośnie do tych wydań zob. „Notitiae” 11 (1975), s. 290–337; „Notitiae” 38 (2002), s. 452–463.

³² Zob. A. Nocent, *Storia dei libri liturgici romani*, [w:] S. Marsili, *Anàmnesis*, t. 2: *La Liturgia*, Casale Monferrato 1978, s. 179.

³³ *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritatis Pauli PP. VI promulgatum. Ordo lectionum Missae*, Città del Vaticano 1969. Na temat jego promulgacji zob. AAS 61 (1969), s. 548–549; „Notitiae” 5 (1969), s. 237. Prace przygotowujące nowe *Ordo lectionarium Missae* szeroko opisuje A. Bugnini, *La riforma liturgica (1948–1975)*, Roma 1997, s. 403–422.

³⁴ *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritatis Pauli PP. VI promulgatum. Ordo lectionum Missae*, Città del Vaticano 1981². Co do jego promulgacji zob. „Notitiae” 17 (1981), s. 358–359.

na niedziele i uroczystości są odtąd przewidziane trzy lektury biblijne, według tekstu zatwierdzonej swego czasu biblijnej edycji *Nova Vulgata*³⁵.

W 1986 roku *Missale Romanum* został wydany w języku polskim³⁶, stąd w niniejszym opracowaniu teksty łacińskie omawianej uroczystości zostaną przedstawione równoległe z tekstami narodowymi. Dla porządku, w pierwszej kolejności będą przytoczone teksty biblijne, następnie zaś formularz eucharystyczny dla celebracji eucharystycznej.

A) LEKCJONARZ

Teksty biblijne na uroczystość *Omnium Sanctorum* mają jeden cykl i zawierają trzy lektury wzięte z Nowego Testamentu. Tekst łaciński pochodzi z *Nowej Wulgaty*, zgodnie z *Ordo lectionum Missae* z 1981 roku³⁷, zaś tekst polski z VI tomu *Lekcjonarza mszalnego*³⁸.

OMNIUM SANCTORUM Sollemnitatis

Lectio prima

Editio typica altera (1981)	Lekcjonarz mszalny
Vidi: Ecce turba magna, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus et tribubus et populis et linguis.	Wielki tłum zbawionych

Lectio libri Apocalypsis beati Ioannis apostoli 7, 2-4. 9-14

Editio typica altera (1981)	Lekcjonarz mszalny
Ego Ioannes vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem sigillum Dei vivi; et clamavit voce magna quattuor angelis, quibus datum est nocere terrae et mari, dicens: "Nolite nocere terrae neque mari neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum". Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quattuor milia signati ex omni tribu filiorum Israel.	Ja, Jan, ujrzałem innego anioła, wstępującego od wschodu słońca, mającego pieczęć Boga żywego. Zawołał on donośnym głosem do czterech aniołów, którym dano moc wyrządzić szkodę ziemi i morzu: „Nie wyrządzajcie szkody ziemi ani morzu, ani drzewom, aż opieczętujemy na czołach sługi Boga naszego”. I usłyszałem liczbę opieczętuwanych: sto czterdzieści cztery tysiące opieczętuwanych ze wszystkich pokoleń synów Izraela.

³⁵ *Nova Vulgata Bibliorum Sanctorum Editio Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II ratione habita iussu Pauli PP. VI recognita auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgata*, Roma 1979. *Nova Vulgata* została wydana wraz z konstytucją apostolską *Scripturarum thesaurus* Jana Pawła II, który zarządził używanie jej w świętej liturgii. Łaciński tekst dokumentu znajduje się w AAS 71 (1979), s. 557-559; „Notitiae” 15 (1979), s. 233-235.

³⁶ *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986¹.

³⁷ Zob. *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. Ordo lectionum Missae*, dz. cyt., s. 313.

³⁸ Zob. *Lekcjonarz mszalny*, t. 6: *Czytania w Mszach o Świętych*, Poznań-Warszawa 1977, s. 328-330.

<p>Post haec vidi: et ecce turba magna, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus et tribubus et populis et linguis, stantes ante thronum et in conspectu Agni, amicti stolis albis, et palmae in manibus eorum; et clamant voce magna dicentes: “Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, et Agno”.</p> <p>Et omnes angeli stabant in circuito throni et seniorum et quattuor animalium, et ceciderunt in conspectu throni in facies suas et adoraverunt Deum dicentes: “Amen! Benedictio et gloria et sapientia et gratiarum actio et honor et virtus et fortitudo Deo nostro in saecula saeculorum. Amen”.</p> <p>Et respondit unus de senioribus dicens mihi: “Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt et unde venerunt?”</p> <p>Et dixi illi: “Domine mi, tu scis”.</p> <p>Et dixit mihi: “Hi sunt qui veniunt de tribulatione magna et laverunt stolas suas et dealbaverunt eas in sanguine Agni”.</p>	<p>Potem ujrzałem wielki tłum, którego nikt nie mógł policzyć, z każdego narodu i wszystkich pokoleń, ludów i języków, stojący przed tronem i przed Barankiem. Odziani są w białe szaty, a w ręku ich palmy. I głosem donośnym tak wołają: „Zbawienie Bogu naszemu, Zasiadającemu na tronie, i Barankowi”.</p> <p>A wszyscy aniołowie stanęli wokół tronu i Starców, i czworga Zwierząt, i na oblicze swe padli przed tronem, i pokłon oddali Bogu, mówiąc: „Amen. Błogosławieństwo i chwała, i mądrość, i dziękczynienie, i cześć, i moc, i potęga Bogu naszemu na wieki wieków. Amen!”</p> <p>A jeden ze Starców odezwał się do mnie tymi słowami: „Ci przyodziani w białe szaty kim są i skąd przybyli?”</p> <p>I powiedziałem do niego: „Panie, ty wiesz”.</p> <p>I rzekł do mnie: „To ci, którzy przychodzą z wielkiego ucisku, i opłukali swe szaty, i wybielili je we krwi Baranka”.</p>
---	---

Psalmus responsorius Ps 23, 1–2. 3–4ab. 5–6 (R. cf. 6)

Editio typica altera (1981)	Lekcjonarz mszalny
<i>R.</i> Haec est generatio quaerentium faciem tuam, Domine.	<i>Refren:</i> Oto lud wierny, szukający Boga.
Domini est terra et plenitudo eius, orbis terrarum et qui habitant in eo. Quia ipse super maria fundavit eum, et super flumina firmavit eum. <i>R.</i>	Do Pana należy ziemia i wszystko, co ją napelnia, * świat i jego mieszkańcy. Albowiem On go na morzach osadził * i utwierdził ponad rzekami.
Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus et mundo corde, qui non levavit ad vana animam suam. <i>R.</i>	Kto wstąpi na górę Pana, * kto stanie w Jego świętym miejscu? Człowiek rąk nieskalanych i czystego serca, * który nie skłonił swej duszy ku marnościom.
Hic accipiet benedictionem a Domino, et iustificationem a Deo salutari suo. Haec est generatio quaerentium eum, quaerentium faciem Dei Iacob. <i>R.</i>	On otrzyma błogosławieństwo od Pana * i zapłatę od Boga, swego Zbawcy. Oto pokolenie tych, co Go szukają, * którzy szukają oblicza Boga Jakuba.

Lectio secunda

Editio typica altera (1981)	Lekcjonarz mszalny
Videbimus Deum sicuti est.	Ujrzymy Boga takim, jaki jest

Lectio Epistolae primae beati Ioannis apostoli 3, 1–3

Editio typica altera (1981)	Lekcjonarz mszalny
<p>Carissimi:</p> <p>Videte qualem caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, et sumus! Propter hoc mundus non cognoscit nos, quia non cognovit eum.</p> <p>Carissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum manifestatum est quid erimus; scimus quoniam, cum ipse apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est.</p> <p>Et omnis, qui habet spem hanc in eo, purificat se, sicut ille purus est.</p>	<p>Najmilsi:</p> <p>Popatrzcie, jaką miłością obdarzył nas Ojciec: Zostaliśmy nazwani dziećmi Bożymi i rzeczywiście nimi jesteśmy. Świat zaś dlatego nas nie zna, że nie poznał Jego.</p> <p>Umiłowani, obecnie jesteśmy dziećmi Bożymi, ale jeszcze się nie ujawniło, czym będziemy. Wiemy, że gdy się to objawi, będziemy do Niego podobni, bo ujrzymy Go takim, jaki jest.</p> <p>Każdy zaś, kto pokłada w Nim nadzieję, uświęca się, podobnie jak On jest święty.</p>

Alleluia Mt 11, 28

Editio typica altera (1981)	Lekcjonarz mszalny
<p>R. Alleluia.</p> <p>V. Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos, dicit Dominus.</p> <p>R. Alleluia.</p>	<p>Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy jesteście utrudzeni i obciążeni, a Ja was pokrzepię.</p>

Evangelium Mt 5, 1–12a

Editio typica altera (1981)	Lekcjonarz mszalny
<p>Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis.</p> <p>In illo tempore:</p> <p>Videns Iesus turbas, ascendit in montem; et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius; et aperiens os suum docebat eos dicens:</p> <p>“Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.</p> <p>Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.</p> <p>Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.</p> <p>Beati, qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.</p> <p>Beati misericordes, quia ipsi misericordiam consequentur.</p> <p>Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.</p>	<p>Osiem błogosławieństw</p> <p>Jezus, widząc tłumy, wyszedł na górę. A gdy usiadł, przystąpili do Niego Jego uczniowie. Wtedy otworzył swoje usta i nauczał ich tymi słowami:</p> <p>„Błogosławieni ubodzy w duchu, albowiem do nich należy królestwo niebieskie.</p> <p>Błogosławieni, którzy się smucą, albowiem oni będą pocieszeni.</p> <p>Błogosławieni cisi, albowiem oni na własność posiadą ziemię.</p> <p>Błogosławieni, którzy łakną i pragną sprawiedliwości, albowiem oni będą nasyćeni.</p> <p>Błogosławieni miłośnierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią.</p> <p>Błogosławieni czystego serca, albowiem oni Boga oglądać będą.</p>

Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.	Błogosławieni, którzy wprowadzają pokój, albowiem oni będą nazwani synami Bożymi.
Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum.	Błogosławieni, którzy cierpią prześladowanie dla sprawiedliwości, albowiem do nich należy królestwo niebieskie.
Beati estis cum maledixerint vobis et persecuti vos fuerint et dixerint omne malum adversum vos, mentientes, propter me. Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis”.	Błogosławieni jesteście, gdy ludzie wam urągają i prześladują was, i gdy mówią kłamliwie wszystko złe na was z mego powodu. Cieszcie się i radujcie, albowiem wielka jest wasza nagroda w niebie”.

B) FORMULARZ EUCHOLOGIJNY

Po przytoczeniu tekstów biblijnych przepisanych na uroczystość Wszystkich Świętych zostanie przedstawiony odpowiadający formularz eucharystyczny. Ponieważ mszał Pawła VI posiada trzy edycje, zatem teksty łacińskie formularza pochodzą z jego *editio typica tertia* z 2002 roku³⁹. Formuły eucharystyczne w języku polskim zostały wzięte z *Mszału rzymskiego dla diecezji polskich*⁴⁰.

Editio typica tertia (2002)	Mszal rzymski
<p>Ant. ad introitum Gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes sub honore Sanctorum omnium, de quorum sollemnitate gaudent Angeli, et collaudant Filium Dei.</p> <p><i>Dicitur</i> Gloria in excelsis.</p>	<p>Antyfona na wejście Radujmy się wszyscy w Panu, obchodząc uroczystość ku czci Wszystkich Świętych. Z ich uroczystości radują się Aniołowie i wychwalają Syna Bożego.</p> <p>Chwała na wysokości Bogu</p>
<p>Collecta Omnipotens sempiterna Deus, qui nos omnium Sanctorum tuorum merita sub una tribuisti celebritate venerari, quaesumus, ut desideratam nobis tuae propitiationis abundantiam, multiplicatis intercessoribus, largiaris. Per Dominum.</p> <p><i>Dicitur</i> Credo.</p>	<p>Kolekta Wszchemogący, wieczny Boże, Ty pozwalasz nam w jednej uroczystości czcić zasługi Wszystkich Świętych, prosimy Cię, abyś dzięki wstawiennictwu tak wielu orędowników hojnie udzielił nam upragnionego przebaczenia. Przez naszego Pana.</p> <p>Wierzę</p>
<p>Super oblata Gratia tibi sint, Domine, munera, quae pro cunctorum offerimus honore Sanctorum, et concede, ut, quos iam credimus de sua immortalitate securos, sentiamus de nostra salute sollicitos. Per Christum.</p>	<p>Modlitwa nad darami Panie, nasz Boże, przyjmij łaskawie dary, które składamy na cześć Wszystkich Świętych; wierzymy, że cieszą się oni nieśmiertelnym życiem, spraw, abyśmy doznawali ich pomocy w naszym dążeniu do Ciebie. Przez Chrystusa, Pana naszego.</p>

³⁹ Zob. *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum* (2002³), s. 855–858.

⁴⁰ Zob. *Mszal rzymski dla diecezji polskich* (1986¹), s. 221’–222’.

<p>Praefatio De gloria matris nostrae Ierusalem. V. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. V. Sursum corda. R. Habemus ad Dominum. V. Gratias agamus Domino Deo nostro. R. Dignum et iustum est. Vere dignum et iustum est, aequum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere: Domine, sancte Pater, omnipotens aeternae Deus: Nobis enim hodie civitatem tuam tribuis celebrare, quae mater nostra est, caelestisque Ierusalem, ubi iam te in aeternum fratrum nostrorum corona collaudat. Ad quam peregrini, per fidem accedentes, alacriter festinamus, congaudentes de Ecclesiae sublimium glorificatione membrorum, qua simul fragilitati nostrae adiumenta et exempla concedis. Et ideo, cum ipsorum Angelorumque frequentia, una te magnificamus, laudis voce clamantes: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth...</p>	<p>Prefacja Chwała niebieskiej Jerozolimy, naszej Matki K. Pan z wami. W. I z duchem Twoim. K. W górę serca. W. Wznosimy je do Pana. K. Dzięki składajmy Panu Bogu naszemu. W. Godne to i sprawiedliwe. Zaprawdę godne to i sprawiedliwe, słuszne i zbawienne, abyśmy zawsze i wszędzie Tobie składali dziękczynienie, Panie, Ojcze święty, wszechmogący, wieczny Boże. Dzisiaj pozwalasz nam czcić Twoje święte miasto, niebieskie Jeruzalem, które jest naszą Matką. W nim zgromadzeni nasi bracia i siostry wysławiają Ciebie na wieki. Do niego spieszymy, pielgrzymując drogą wiary i radując się z chwały wybranych członków Kościoła, których wstawiennictwo i przykład nas umacnia. Dlatego z niezliczoną rzeszą Świętych i Aniołów wysławiamy Ciebie, jednym głosem wołając: Święty, Święty, Święty, Pan Bóg Zastępów...</p>
<p>Ant. ad communionem Mt 5, 8–10 Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt; beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur; beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum.</p>	<p>Antyfona na Komunię Błogosławieni czystego serca, albowiem oni Boga oglądać będą. Błogosławieni, którzy wprowadzają pokój, albowiem oni będą nazywani synami Bożymi. Błogosławieni, którzy cierpią prześladowanie dla sprawiedliwości, albowiem do nich należy Królestwo niebieskie.</p>
<p>Post communionem Mirabilem te, Deus, et unum Sanctum in omnibus Sanctis tuis adorantes, tuam gratiam imploramus, qua, sanctificationem in tui amoris plenitudine consummantes, ex hac mensa peregrinantium ad caelestis patriae convivium transeamus. Per Christum.</p>	<p>Modlitwa po Komunii Boże, Tylko Ty jesteś święty i Ciebie wielbimy jako jedyne źródło świętości wszystkich zbawionych, spraw, abyśmy z pomocą Twojej łaski osiągnęli pełnię miłości i od Uczty eucharystycznej, która nas podtrzymuje w ziemskiej pielgrzymce, mogli przejść na ucztę w niebieskiej ojczyźnie. Przez Chrystusa.</p>

W *Ordo Missae* na uroczystość Wszystkich Świętych znajdują się także teksty uroczystego błogosławieństwa⁴¹.

⁴¹ Zob. *Missale Romanum* (2002³), s. 614; *Mszal rzymski dla diecezji polskich* (1986¹), s. 392*.

Editio typica tertia (2002)	Mszał rzymski
Deus, gloria et exsultatio Sanctorum, benedicat vos benedictione perpetua, qui vobis tribuit eximiis suffragiis roborari.	Bóg, który jest chwałą i radością Świętych, pozwala wam dzisiaj obchodzić ich uroczystość, niech wam błogosławi dzisiaj i zawsze.
R. Amen.	W. Amen.
Eorum intercessione a praesentibus malis liberati, et exemplis sanctae conversationis instructi, in servitio Dei fratrumque inveniamini semper intenti.	Niech wstawiennictwo Świętych uwolni was od zła obecnego, a ich przykład niech was pociągnie do świętego życia w służbie Boga i bliźnich.
R. Amen.	W. Amen.
Quatenus cum iis omnibus valeatis illius patriae vos gaudia possidere, in qua filios suos supernis coniungi civibus in pace perpetua sancta laetatur Ecclesia.	Niech Bóg sprawi, abyście ze wszystkimi Świętymi radowali się w tej ojczyźnie, którą przygotował dla dzieci Kościoła.
R. Amen.	W. Amen.
Et benedictio Dei omnipotentis, Patris, et Filii, † et Spiritus Sancti, descendat super vos et maneat semper.	Niech was błogosławi Bóg wszechmogący, Ojciec i Syn † i Duch Święty.
R. Amen.	W. Amen.

Gdy chodzi o teksty mszalne ku czci Wszystkich Świętych w Mszałe Pawła VI, na uwagę zasługuje także inny formularz eucharystyczny, mianowicie dotyczący mszy świętej wotywniej *de Omnibus Sanctis*⁴². Wspomniane oracje oferują jeszcze inną możliwość uczczenia Wszystkich Świętych w przeciągu roku liturgicznego prócz dnia 1 listopada.

*

Nawet pobieżne prześledzenie ewolucji tekstów liturgicznych przeznaczonych dla eucharystycznej celebracji uroczystości Wszystkich Świętych wyraźnie ukazuje historyczną ciągłość biblijno-eucharystyczną omawianego obchodu. Tekst Ewangelii naszego święta przynależy do jego formularza liturgicznego od XIII wieku, natomiast obecność czytania z Apokalipsy jest odnotowana jeszcze wcześniej, już w VII stuleciu. Modlitwa kolekty uroczystości *Omnium Sanctorum*, pomimo różnych reform liturgicznych, od IX wieku pozostaje niezmienną. Dziejowa ciągłość tej oracji potwierdza jedną ideę celebracyjną, obecną w Kościele od początku wspólnotowego kultu świętych.

Przekrojowe studium ewolucji tekstów liturgicznych dotyczących celebracji eucharystii w uroczystość Wszystkich Świętych pomaga lepiej zrozumieć teologiczno-pastoralne znaczenie tej celebracji dzisiaj. Niezmiennność niektórych formuł liturgicznych w ciągu dziejów świadczy zaś o ważkości

⁴² Zob. *Missale Romanum* (2002³), s. 1187–1188; *Mszal rzymski dla diecezji polskich* (1986¹), s. 200⁷–201⁷.

kultu Wszystkich Świętych w dziejach Kościoła oraz o wymownej długości jego tradycji liturgiczno-euchologicznej.

Lwów

KS. JAN SZCZYCH

Słowa kluczowe

Kult, święci, Wszystkich Świętych (*Omnium Sanctorum*), rozwój, formularz liturgiczny, *Missale Romanum*, lekcjonarz, teksty mszalne

Summary

The history of the missal directions of the All Saints Solemnity

The cult of the saints had its beginning in the Christian ancient times. Since then it was transformed in its own celebrations in honour of All the Saints. The official liturgy of the feast-day of *Omnium Sanctorum* (All Saints) was stabilized in close relation to the development of collective worship of the saints in the West.

The historical liturgical witnesses from the Middle Ages and of the Trident Council time demonstrate a progressive and very natural process of establishment the missal texts of this liturgical celebration. The form of some liturgical directions in the current *Missale Romanum* (Latin Missal), unchanged for ages, confirms the continuity and constancy of this celebration in the history of Catholic Church. These missal directions explicitly show the same idea of celebration and timeless meaning of the All Saints Solemnity.

Keywords

Cult, saints, All the Saints (*Omnium Sanctorum*), development, liturgical directions, *Missale Romanum* (Latin Missal), lectionary, missal text